

Broedvogelinventarisatie van de Oeverlanden aan de Liede

Fred Hopman

Inleiding

In het kader van het Broedvogel Monitor Project (BMP) en het atlasproject van SOVON werden de oeverlanden geïnventariseerd op broedvogels volgens de BMP-methode (Van Dijk, 1993). Het broekbos van de Buitenliede werd in 1999 voor het eerst geteld en in 2000 vervolgd. De twee delen van de Binnenliede werden in 1999 geteld. Het meest noordelijke deel van de Binnenliede is in beheer bij het Recreatieschap Spaarnwoude, de andere twee in het beheer van het Noord-Hollands Landschap. De tellingen werden voor het merendeel onder gunstige weersomstandigheden verricht.

Korte beschrijving van de gebieden

Het noordelijke oeverland is ongeveer 10,5 ha groot en bestaat uit een smalle strook overjarig rietland met wat opslag van es en els. Naar het zuiden toe wordt de strook breder, parkachtiger en toegankelijk voor publiek middels wat voetpaadjes, grasland en picknickplaatsen. De zuidpunt van het gebied bestaat voor een groot deel uit ruigtevegetatie met veel opslag van berenklaauw en wilg. In dit deel zijn enkele pony's ingeschaard. Het gebied ten zuiden hiervan bestaat uit ongeveer 8 ha rietveen waarin Veenpluis, Grote Ratelaar en Rietorchis in het oog springen. Enkele bomen zijn sinds de vorige inventarisatie gekapt en een aanzienlijk deel van het rietveld is toen gemaaid en op hopen gelegd. Het derde gebied is door de spoorlijn en de rijksweg N5 van bovengenoemde gebieden gescheiden en bestaat voor een groot deel uit Elzen die een klein stuk nat grasland omzomen. De ondergroei van dit zompige elzenbroekbos bestaat uit Brandnetel, Kamperfoelie en Braam met een kolonie Blauwe Reigers als opvallende bewoners.

Afgezien van de broedvogels

Het broekbos bleek in het vroege voorjaar van 1999 een slaapplek van Houtduif (minstens 25 exemplaren) en Aalscholver (minstens 30 exemplaren). Eén schollevaar werd eenmaal gezien met een tak in de bek.

Halsbandparkiet, Huiszwaluw, Houtsnip, Vink, Watersnip, Snor, Witte Kwikstaart, Gierzwaluw, Boerenzwaluw, Oeverloper, Lepelaar en Kievit werden in de gebieden waargenomen maar bleven op basis van de SO-VON-criteria zonder territorium. Er werden diverse plukplaatsen gevonden met de resten van een Krakeend (waarschijnlijk door Vos), Houtduif, juveniele Ekster en Meerkoet (waarschijnlijk door kiekendief of Havik). Roofvogels lieten zich regelmatig zien: Buizerd, Blauwe en Bruine Kiekendief, Boomvalk en Sperwer. Enkele Hazen waren de enige waargenomen zoogdieren.

Ontwikkelingen in de Binnenliede

Het is altijd even slikken als je de aantallen gaat vergelijken met de vorige inventarisaties en het blijkt dat je veel lager uitkomt dan de illustre voorgangers. Maar na enkele minuten hyperventileren en een spoedconsult met mijn psychiater en tien sessies in een praatgroep over faalangst en minderwaardigheidscomplexen kon ik weer rustig naar de gegevens kijken. De methode is hetzelfde gebleven, daar ligt het niet aan; in 1999 werden de gebieden negen maal bezocht, de jaren daarvoor zeven tot negen maal. De bezoeken werden hiervoor van eind maart tot half juni verricht, in 1999 van begin maart tot eind juni. Aan de spreiding of de frequentie van de bezoeken lag het dus ook niet. Blijven de tellers over: het duo Ron & Fred tegenover het Van Huijssteeden-sextet. Als het aan de tellers lag zouden er soorten gemist moeten zijn, dit is niet het geval. In hetzelfde spectrum werden er 40 verschillende vogelsoorten als broedvogel genoteerd, zes meer dan het maximum van 34 van Evert in 1997 (Van Huijssteeden, 1998). Kortom, er is geteld door ervaren tellers in alle jaren. Het interpreteren van de gegevens kan mogelijk enkele territoria schelen maar andere factoren moeten dus het verschil veroorzaken.

Tabel 1: Overzicht van de broedvogels van de Binnenliede van 1990 tot en met 1999. '-' : niet waargenomen, '0': wel waargenomen, maar geen territorium volgens de criteria, 1* betrof een kruising tussen een tamme witte gans en een Grauwe Gans.

Soort	1990	1991	1993	1995	1997	1999
Knobbelzwaan	-	-	-	-	-	1
Grauwe Gans	-	-	-	-	1*	1
Krakeend	2	6	4	8	5	2
Wilde Eend	6	8	21	22	28	8
Slobeend	2	2	2	0	1	2
Kuifeend	0	5	0	3	7	5
Tafeleend	-	0	-	1	-	-
Fuut	2	4	3	3	3	2
Bruine Kiekendief	1	1	1	1	2	1

Tabel 1. vervolg.

Soort	1990	1991	1993	1995	1997	1999
Waterral	-	-	1	0	0	-
Waterhoen	7	4	10	6	2	2
Meerkoet	9	11	11	9	12	5
Houtduif	0	1	2	1	2	3
Holenduif	-	1	-	-	-	-
Zomertortel	-	0	-	1	-	-
Turkse Tortel	-	-	-	-	-	1
Koekoek	2	3	2	2	2	2
Gele Kwikstaart	-	-	1	-	-	-
Winterkoning	8	6	12	16	9	8
Heggenmus	4	5	6	4	6	2
Blauwborst	-	2	7	4	5	2
Merel	1	3	3	3	5	5
Zanglijster	-	-	-	-	-	1
Sprinkhaanzanger	3	-	1	-	4	4
Snor	1	-	-	1	1	0
Rietzanger	16	12	21	20	32	13
Bosrietzanger	11	16	20	16	16	6
Kleine Karekiet	24	18	28	26	31	14
Grote Karekiet	-	-	-	-	1	1
Spotvogel	2	1	-	-	-	-
Grasmus	3	2	3	2	3	1
Braamsluiper	-	-	-	3	-	-
Tuinfluitier	3	3	3	4	5	1
Zwartkop	2	1	0	0	1	2
Tjiftjaf	1	-	-	2	5	2
Fitis	8	7	11	9	13	6
Grauwe Vliegenvanger	-	1	-	-	-	-
Pimpelmees	-	0	-	1	1	2
Koolmees	-	1	1	1	1	3
Baardman	1	-	-	-	0	-
Ekster	1	1	1	1	1	2
Kauw	-	-	-	-	-	1
Zwarte Kraai	1	1	1	1	1	1
Spreeuw	-	-	-	-	-	1
Groenling	-	-	-	-	-	1
Putter	1	1	-	-	1	-
Kneu	2	3	5	4	5	1
Rietgors	15	18	21	10	21	15
Nijlgans	-	-	1	0	0	1
Soepeend	-	1	0	0	-	1
Fazant	4	2	4	4	6	3
Soorten	29	31	30	31	34	40
Territoria	144	251	207	189	239	134

Uit bovenstaande tabel blijkt dat Meerkoet, Heggenmus, Bosrietzanger, Kleine Karekiet, Grasmus, Tuinfluitier, Fitis en Kneu een nieuw dieptepunt hebben bereikt qua aantallen. Hoewel de duik naar beneden van Wilde Eend en Rietzanger er ook niet om liegt, vallen deze getallen toch binnen de marge van wat er de afgelopen jaren door Evert geteld is.

1999 was een topjaar voor water- en moerasvogels volgens de vogelbalans. Van de 49 soorten water- en moerasvogels waren er sinds 1990 24 soorten in aantal toegenomen, 18 ongeveer gelijk gebleven en zeven soorten afgenomen (Van Dijk & Meijer, 1999). Voor de Binnenliede waren er in 1999 ten opzichte van 1990 zo'n negen soorten water- en moerasvogels toegenomen, acht soorten afgenomen en zes gelijk gebleven. Om er achter te komen in welke gedeelten van het gebied de dichtheid van de territoria het meest is teruggelopen werden van de soorten die het meest ingeleverd hadden kaarten gemaakt met de spreiding van de territoria in 1997 en 1999. In 1997 werd een landtongetje meegeteld dat in 1999 niet is meegenomen. Dit scheelde tien territoria.

Deze spreidingskaarten van zowel rietvogels als struweelvogels lieten in meer of mindere mate het zelfde beeld zien:

1. De noordwestelijke punt (overwegend overjarig riet) had min of meer dezelfde dichtheid aan territoria.
2. Het middengedeelte (jong riet, grasland en wat bomen en struiken) was in 1999 aanzienlijk minder bevolkt dan in 1997. Mogelijk dat de begrazing door en de aanwezigheid van de pony's hierop van invloed is.
3. De zuidoostkant van het middengedeelte (veel ruigtevegetatie, met name Berenklaauw en Groot Hoefblad en wat struweel) liet een soortgelijk beeld zien. Mogelijk dat de aanzienlijke uitbreiding van de Berenklaauw hier een factor van betekenis is.
4. Het zuidelijke deel (rietveengebied met wat bomen en struiken). Ook in dit gebied konden er veel minder territoria genoteerd worden dan de telling van 1997. Waarschijnlijk dat het maaien van een flink deel van het riet tussen de twee tellingen de reden is voor de afname.

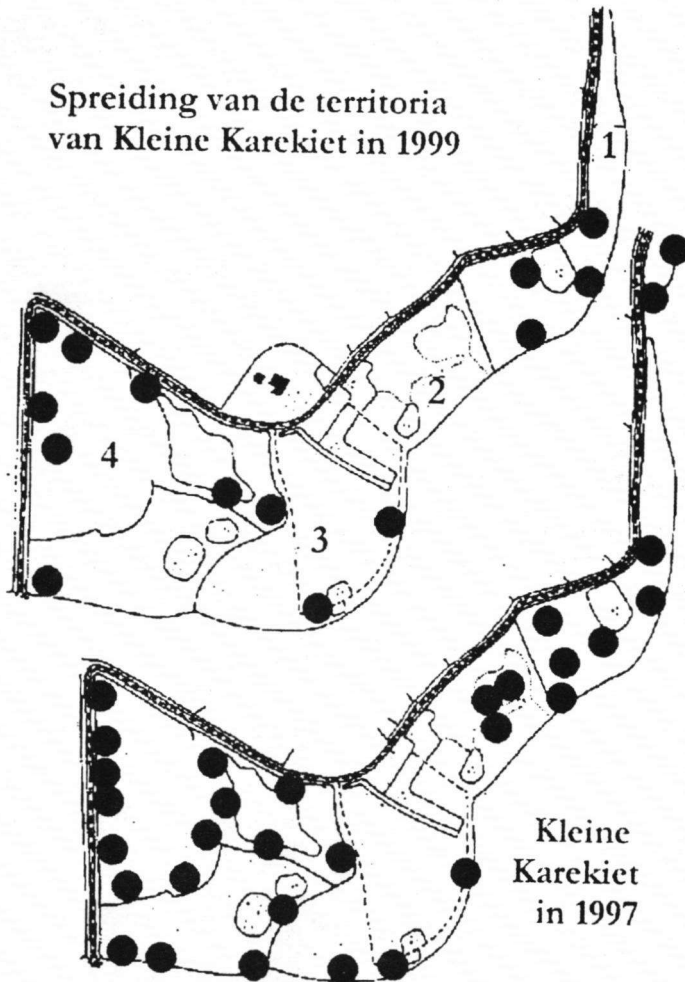
Bovenstaande nummering van de deelgebieden komt overeen met de nummering van deelgebieden in figuur 1.

Suggesties ten aanzien van het beheer

Er zijn al de nodige aanbevelingen gedaan (Van Huijssteeden, 1998). De effecten die begrazing hebben op de vogelpopulatie lijken op het eerste gezicht negatief uit te pakken. De verscheidenheid aan soorten is wel iets toegenomen, maar met algemene soorten zoals Kauw, Turkse Tortel en Zanglijster. Bij de Kauw dient vermeld te worden dat dit een gekraakt eksternest betrof.

Waarschijnlijk heeft de vegetatie meer tijd nodig om zich te ontwikkelen en mag dan een positief effect verwacht worden. De uitbreiding van Berenklaauw in de zuidhoek van het gebied kan wel een aandachtspunt zijn. In dit gedeelte is het aantal territoria ook aanzienlijk afgenomen. Terugdringen van deze vegetatie lijkt wenselijk. Ten aanzien van het

maaibeeld lijkt het wenselijk om zuinig om te springen met overjarig riet en dit in kleine oppervlakten tegelijk te maaien. Hierdoor ontstaat een mooie afwisseling oud/nieuw riet.

Figuur 1. Spreiding van de territoria van de Kleine Karekiet in 1997 en 1999 in de Binnenliede.

Ontwikkelingen in de Buitenliede

In de sloot, die amper 15 centimeter diep lijkt, zwemmen enkele Karpers traag voorbij. Ik wacht tot ze gepasseerd zijn en leg de iets te korte plank in het water. Stinkend moerasgas borrelt omhoog en de plank zakt onder mijn gewicht steeds dieper weg. De waterspiegel komt ongeveer een centimeter hoger dan de bovenkant van mijn laars. Ik doe een wat bruuske stap en zak met één been tot mijn lies in de prut, grijp me vast aan brandnetels en sta na een minuutje zomp-worstelen op iets drogere grond. Ik kan weer een rondje inventariseren op de Buitenliede.

Reigers en de rest

De Blauwe Reigers zijn de meest manifeste bewoners van dit kleine reservaat. De groei van deze kolonie lijkt een beetje te stagneren. Na de toename in de jaren tachtig van 12 tot 29 paar (Van Huijssteeden, 1990), bleef het aantal broedpaar schommelen tussen de 25 en 34 in de jaren negentig. In 1999 werden er 32 bezette nesten geteld en in het voorjaar van 2000 bleek 31 het maximum. Tijdens de storm die toen over Nederland raasde zijn er zeker vier nesten verloren gegaan, maar aangezien het terrein te onbegaanbaar en te onoverzichtelijk is kon niet worden nagegaan hoeveel eieren en/of jongen dit geweld gekost heeft.

Tabel 2: Overzicht van de broedvogels van de Buitenliede van 1999 en 2000. '-': niet waargenomen, '0': wel waargenomen, maar geen territorium volgens de criteria.

Soort	1999	2000	Soort	1999	2000
Knobbelzwaan	0	0	Bosrietzanger	1	1
Grauwe Gans	1	1	Kleine Karekiet	2	2
Kuifeend	2	1	Rietzanger	-	2
Krakeend	3	1	Tuinfluitier	2	2
Wilde Eend	10	12	Zwartkop	3	4
Fuut	1	2	Tjiftjaf	2	4
Blauwe Reiger	32	31	Fittis	3	5
Buizerd	0	1	Staartmees	1	1
Waterhoen	1	2	Matkop	2	1
Meerkoet	2	3	Pimpelmees	1	1
Holenduif	1	-	Koolmees	1	1
Houtduif	3	4	Gaai	2	1
Koekoek	-	1	Ekster	1	2
Grote Bonte Specht	1	-	Zwarte Kraai	-	1
Winterkoning	10	9	Groenling	1	2
Heggenmus	2	2	Nijlgans	0	1
Roodborst	4	1	Kerstgans	-	1
Merel	4	4	Soepeend	2	3
Zanglijster	0	1	Fazant	-	1
Spotvogel	-	1			

De Buizerd werd diverse malen waargenomen. Tijdens één van de bezoeken vloog er een van zijn of haar nest (tussen de reigers) af en kon dit jaar, evenals in 1998, weer als broedvogel genoteerd worden. In de bovenstaande tabel wordt een totaaloverzicht van de broedvogels van 1999 en 2000 gepresenteerd. Voor 1999: 104 territoria verdeeld over 32 soorten (inclusief reigers) in 1999 en 112 territoria met 35 soorten in 2000.

Suggesties ten aanzien van beheer

De braam is al voor een flink deel teruggedrongen, zodat riet- en moerasvegetatie meer kans kregen. Enkele schoonmaakacties om al het zwerfvuil en het gedumpte vuil aan de kant van de bebouwing een keer weg te halen zijn zeer wenselijk. Het uitdiepen van de sloot aldaar en het eventueel plaatsen van een afrastering om herhaling te voorkomen lijken mij zeer gewenst, mede gezien het feit dat er in 1999 een stalen sloep geparkeerd lag in een niet toegankelijk, kwetsbaar natuurgebied.

Tot slot

Ik vind mezelf af en toe best een bokkont om mooie stukjes Holland te kunnen betreden die voor vele stervelingen niet toegankelijk zijn. Al zink je tot je sluitspier in de blubber en kom je na elke ronde stevast ofwel riekend ofwel deels doorweekt door drab of dauw thuis, het weegt niet op tegen de momenten van stilte en schoonheid die je aangeboden krijgt. Het geeft een goed gevoel om door te inventariseren iets terug te kunnen doen. Ik wil graag Ron Dam en Leen Noordzij bedanken voor hun assistentie bij de tellingen, Evert van Huijssteeden voor de geleverde informatie, Peter de Jong voor het verzorgen van de vergunning en de mensen van het Noord-Hollands Landschap voor de permissie om de gebieden te mogen bezoeken.

Literatuur

- Dijk, A.J. van, 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken (handleiding Broedvogel Monitor Project) SOVON, Beek Ubbergen.
- Dijk, A.J. van & Meijer R., 1999. Vogelbalans, een nieuwe graadmeter. SOVON Nieuws 12(3): 15-16.
- Huijssteeden, E.J. van, 1998. Broedvogels van de Binnenliede 1989-1997. Voor rietvogels 1997 een goed jaar. Fitis 34(1): 2-12.
- Huijssteeden, E.J. van, 1990. Blauwe Reigers in Zuid-Kennemerland. Aantalsontwikkelingen 1983-1989. Fitis 26(1): 34-42.